

Jaarverslag 2017

Van de fractievoorzitter Wiebo de Vries

Als ik deze inleiding van het jaarverslag 2017 schrijf, is de officiële opening van Leeuwarden-Fryslân Culturele Hoofdstad van Europa 2018 achter de rug. Op de website staat het als volgt: 'Nu zijn we écht los.' Het moet een mooi feest worden, waarin de Fryske kultuur centraal staat in Europa. Wellicht dat u evenementen zoals de Stormruiter, de Reuzen van Royal de Luxe of een ander moment kiest om te genieten van cultuur. Wij wensen u in ieder geval een mooi jaar toe.

Ieder mens heeft zijn eigen verhaal. Soms staan we op hoge toppen in ons leven, waarin alles goed gaat. Dan weer komen we terecht in een diep dal. Het afgelopen jaar zijn we daar in de fractie ook mee geconfronteerd. Mooi dat we altijd weer op elkaar en op die ene God mochten terugvallen. God voedt ons op, snoeit ons, en soms doet dat pijn. Eén ding is zeker, snoei is groei. We mogen uit Romeinen 8:28 weten dat God alles ten goede zal gebruiken voor de mensen die van Hem houden. Datzelfde hoofdstuk zegt in vers 38 en 39 dat geen enkele macht of ding ons zal kunnen scheiden van de liefde van God. Wat een troost en bemoediging!

Onze fractie is gewijzigd in het afgelopen jaar. In de december vergadering nam Ynze de Boer, na ruim 10 jaar Statenlid, afscheid van de provinciale politiek. Vanaf deze plek wil ik Ynze bedanken voor de jarenlange inzet in de fractie en wens ik hem en Tiny alle goeds toe voor de toekomst. Reitze Douma nam de vrijgekomen plaats in. Na ongeveer anderhalf jaar actief geweest te zijn in de fractie als eerste opvolger, mocht hij plaatsnemen in de politieke arena. Veel succes Reitze!

Verder namen we afscheid van Hepke Deelstra. Hepke was werkzaam als fractie ondersteuner. Ook hem wil ik bedanken voor zijn tomeloze inzet gedurende de periode dat hij actief was voor onze fractie.

We mochten nog wel getuige zijn van zijn huwelijk met Andrea in oktober. Nogmaals, veel geluk samen.

Evenals vorig jaar bezochten we begin september één van de Waddeneilanden. Dit keer was Vlieland aan de beurt, met als gastvrouw burgemeester Tineke Schokker. Wat een activiteiten op dit eiland. Van nieuwbouw van een school met bibliotheek tot de weidse uitzichten van de Vliehors, ons werd duidelijk waarin een kleine gemeente groot kan zijn.

Volgens kenners van de energietransitie in Nederland, wordt 2018 het jaar van de (grootschalige) energieopslag. Tevens komt in 2018 de ambitienota circulaire economie naar de staten. Deze nota komt naar aanleiding van een door ons ingediende motie. Beide ontwikkelingen zullen we met belangstelling volgen en waar nodig actie ondernemen. Een belangrijke opdracht voor de ChristenUnie is immers de zorg voor de schepping!

Wiebo de Vries
Fractievoorzitter
Statenfractie ChristenUnie Fryslân

Focussen op thema's

De fractie van de ChristenUnie bestaat uit drie Statenleden, een commissielid en twee fractiemedewerkers. Met deze kleine groep wordt veel werk weggezet. Over een keur van onderwerpen moet de fractie zich een oordeel vormen. Het risico bestaat dat de spoeling daarmee dun wordt. Om dat te voorkomen houdt de fractie ieder jaar een gezamenlijke strategiebijeenkomst. We kijken achterom; wat ging goed en wat kan beter. Maar we kijken vooral naar voren en formuleren focuspunten. Dat zijn onderwerpen waar we extra op willen letten de komende tijd. Omdat we vinden dat we op die onderwerpen een goed ChristenUnie geluid kunnen laten horen.

In 2017 kiezen we voor de thema's duurzaam, veilig en circulair. Dat zijn containerbegrippen, waar we meer invulling aan willen geven.

#Veilig

Als we focussen op het thema veilig dan is dat bijvoorbeeld veiligheid op straat, in het verkeer en het vervoer, in woningen. Maar ook veilig werken tegen een eerlijk loon en een veilige voedselproductie.

#Duurzaam

Duurzaam houdt allereerst verband met energie. De ChristenUnie werkt volop mee aan de uitbreiding van energie uit zon en wind. We willen investeren in de opslag ervan. Want als de zon niet schijnt moet nu nog een beroep worden gedaan op grijze energie. De ChristenUnie wil daarvan af. Duurzaam is ook energiebesparing. Dus steunt de ChristenUnie plannen voor verdere verduurzaming van woningen met als doel dat woningen geen gebruik meer hoeven maken van fossiele energie. De provinciale subsidieregeling Nul op de Meter mag van de ChristenUnie robuuster worden.

Ook maatschappelijk verantwoord ondernemen valt voor de ChristenUnie onder duurzaamheid. 'Een ondernemer die zich daarmee bezig houdt,

is niet alleen bezig met het maken van winst. Een dergelijke ondernemer wil iets teruggeven aan de maatschappij,' verklaart De Vries.

#Circulair

Circulair is een thema waarbij veel mensen nog wat wazig gaan kijken. De fractie kiest voor dit thema omdat het naadloos past bij de uitgangspunten van de ChristenUnie als het gaat om beheer en gebruik van de schepping. Een circulaire economie is compleet anders dan reguliere economie. Het gaat uit van gebruik en niet meer van bezit. Dat is nu niet het geval. Koelkasten bijvoorbeeld worden zo gemaakt dat ze na een jaar of tien kapot gaan. De leverancier van witgoed kan een nieuwe verkopen en verdient daaraan. Dat is het verdienmodel.

In een circulaire economie wil de producent van goederen vooral producten maken met een zo lang mogelijke levensduur. Hij verkoopt namelijk geen product meer, maar een dienst. De witgoedhandelaar verkoopt geen koelkasten, maar wel het gebruik ervan. Hoe langer die koelkast dus zijn werk blijft doen, hoe beter het is voor de producent. Elk uur dat de koelkast koelt, is verdienste voor de producent. Gaat het apparaat kapot, dan incasseert hij het verlies. Afval is in een circulaire economie geen kostenpost, maar een waardevolle bron voor nieuwe producten.

Het politieke verhaal van 2017

Duurzaam en leesbaar

Het Jaarverslag heeft deze keer een andere uitstraling dan voorgaande jaren. We hebben gekozen voor een versie op duurzaam papier en in een ander formaat. Dus wat minder glossy. Ook hebben we op aanwijzing van u een aantal stukjes niet meer op een blauwe ondergrond afgedrukt. We hopen dat het de leesbaarheid verbetert.

We kregen het verzoek per huisadres één exemplaar te bezorgen, ook als meerdere huishoudens lid zijn van de ChristenUnie. Dat lukt niet. Tip: geef het dubbele jaarverslag weg aan iemand die wel CU stemt maar nog geen lid is.

Internet

Versnelling is het woord dat we graag gebruiken als het gaat om internet. We willen veel data in een hoog tempo versturen. Downloaden en uploaden op een acceptabel niveau. Maar het omgekeerde is het geval. Een agrariër in het buitengebied van Fryslân kan wel een blokje om de boerderij maken tijdens het uploaden van de administratie. 'Niet meer van deze tijd,' vindt Wiebo de Vries. In januari staat het (weer) op de agenda. Voor de vierde keer; alle eerdere pogingen om internet in onrendabele gebieden te realiseren zijn tot nu toe mislukt.

Deze keer besluiten de Staten een (achtergestelde) lening te verstrekken van maar liefst € 35 miljoen aan een bedrijf dat in de witte gebieden glasvezel aanlegt. Daarbovenop is nog € 5 miljoen beschikbaar voor internet in volstrekt onrendabele gebieden. De ChristenUnie dringt aan om bij de aanleg van glasvezel de beste technieken te gebruiken. Dat betekent één glasvezeldraad per huishouden. Voor de scholen vraagt De Vries nog extra aandacht. Van de belofte van gedeputeerde Poepjes om alle scholen nog dit jaar aan te sluiten op snel internet via glasvezel is namelijk niets terecht gekomen.

Begin mei gaat de tender open en kunnen bedrijven inschrijven. Sluitingstijd is acht weken later, maar de Provincie Fryslân houdt daar niet strikt aan vast. De fractie bestookt de gedeputeerde met schriftelijke vragen en wil weten hoe het toch al ernstig vertraagde tijdpad wordt bewaakt.

Op 3 oktober gunt de provincie de opdracht voor de aanleg van glasvezel naar ongeveer 20.000 percelen in het Friese buitengebied aan Kabelnoord uit Dokkum. De financiering van de operatie houdt het bedrijf op dit moment nog bezig. 'Ik hoop van harte dat we voor het laatst over snel internet hebben gesproken in 2017. Maar ik ben er nog niet gerust op,' zegt De Vries.

Veilig in de trein

In de trein moeten reizigers comfortabel en veilig kunnen reizen. Daarvoor is toezichhoudend personeel aanwezig. In Groningen is dat onvoldoende het geval. De ChristenUnie trekt daarop bij Fryslân aan de bel. 'Als je je in de trein niet veilig voelt, dan bedenk je je wel twee keer voordat je weer in de trein stapt,' zegt Ynze de Boer. 'Je kunt het als vervoerder maar een keer fout doen.' De fractie ziet een verband

tussen notoire zwartrijders en het gevoel van veiligheid. 'Deze reizigers maken nogal eens stennis en gedragen zich dan agressief naar medepassagiers en conducteurs.' Het is niet voor het eerst dat de ChristenUnie aandacht vraagt voor een veilige treinreis. Een jaar eerder drong de fractie bij GS aan op extra inzet van conducteurs, maar volgens de gedeputeerde is dat te duur.

Vervoer combineren

De ChristenUnie is blij met de mobiliteitscentrale in Noordoost-Fryslân. De bereikbaarheid wordt verbeterd, zonder dat er extra geld moet worden geïnvesteerd. De leefbaarheid is ermee gediend. 'Een mooi plan, een opsteker voor de regio,' zegt woordvoerder Ynze de Boer.

De mobiliteitscentrale moet ervoor zorgen dat er zo weinig mogelijk halfllege of lege bussen door het Friese land rijden. 'Liever zes personen in één bus, dan zes bussen met elk één persoon erin,' verduidelijkt gedeputeerde Johannes Kramer. De mobiliteitscentrale heeft als opdracht om openbaar vervoer te combineren met speciaal vervoer zoals leerlingenvervoer en vervoer in het kader van de WMO. Dat moet leiden tot behoud van bereikbaarheid voor de inwoners van Noordoost Fryslân, ook als de bevolking verder krimpt.

In een aantal regio's in Nederland is al een mobiliteitscentrale. In Fryslân is de mobiliteitscentrale Noordoost-Fryslân de eerste. 'We zien ook kansen voor de rest van de provincie,' zegt De Boer. 'Het gaat om de bereikbaarheid. Als we dat kunnen stimuleren, moeten we dat zeker doen.'

Duurzame energie opslaan

De ChristenUnie is groot voorstander van energie uit wind en zon. Maar het nadeel is dat deze energie (nog) niet kan worden opgeslagen. Teveel aan energie uit zon wordt overdag aan het energienet geleverd en 's avonds na zonsondergang moet dure grijze stroom worden aangekocht. Reden om bij de inbreng voor de Kadernota te komen met een

plan voor een investeringsbudget voor de opslag van schone energie van € 6 miljoen. 'We willen een subsidieregeling in het leven roepen om de opslagcapaciteit een boost te geven,' zegt Wiebo de Vries. Als voorbeeld noemt hij de Amsterdam Arena waar oude accu's van de Toyota Prius worden gebruikt voor de opslag van energie.

Misstanden bij De Centrale As

Onderaannemers die werken aan de Centrale As krijgen niet altijd het loon dat ze verdienen. Dat constateert de FNV. Ook moeten ze soms maanden lang wachten op geld. ChristenUnie, PvdA en SP roepen de gedeputeerde hierover op het matje. 'De hoofdaannemer is verantwoordelijk,' zegt Wiebo de Vries. 'Maar de Provincie moet als opdrachtgever de vinger aan de pols houden.'

De drie partijen willen ten koste van alles voorkomen dat de werknemers nog langer op geld moeten wachten. Ze vragen de gedeputeerde om de noodzakelijke uitbetalingen eventueel uit de provinciekas voor te schieten en terug te vorderen op de

hoofdaannemer. Ook willen ze duidelijkheid over hoe GS in de toekomst misstanden gaan voorkomen.

Geld laten liggen

In 2016 raakten 449 winkelmedewerkers uit Fryslân werkloos, ondermeer door het faillissement van grote winkelketens als V&D. Om de klap te verzachten heeft Europa het

globaliseringsfonds ingericht voor omscholing en begeleiding naar nieuw werk. Fryslân maakt daar geen gebruik van, in tegenstelling tot Drenthe en Overijssel. De ChristenUnie en D66 vinden dat vreemd en stellen daarover vragen aan de gedeputeerde. Drenthe en Overijssel kregen 1,8 miljoen euro vanuit het Europese fonds. Gezamenlijk goed voor 800 werkloze winkelmedewerkers. Dat betekent dat de Europese Unie € 2.250 per persoon bijdraagt. Fractievoorzitter Wiebo de Vries van de CU: 'Het is een gemiste kans dat Fryslân veel subsidiegeld laat liggen. Wij willen van de gedeputeerde weten hoe dit heeft kunnen gebeuren.'

Veenweidegebied

Ook in 2017 is de aanpak van veenweidegebied een heet hangijzer. Iedereen onderkent de waarde ervan voor Fryslân en ziet het belang in om maatregelen te nemen. Maar de coalitiepartijen CDA, VVD, SP en FNP durven geen keuzes te maken, tot woede van de oppositie die na jaren praten eindelijk tot daden wil overgaan. In een gezamenlijk ingezonden stuk spreken de partijen hun afkeuring uit voor het gevoerde beleid tot dan toe. 'Er is in de kansrijke gebieden nog helemaal niets gebeurd. Ook al was de afspraak, dat er begin 2017 minimaal twee pilots gestart zouden zijn. Er zijn zelfs nog geen gebiedsplannen uitgewerkt. Zijn er dan geen ideeën? Jawel, in de gebieden zijn vooral bij biologische boeren en natuurorganisaties genoeg initiatieven. Maar

ruim vijf jaar na de eerste besluitvorming, is er nog geen enkel plan tot uitvoer gekomen. Ondertussen verdwijnt een uniek landschap in een razend tempo. Er moet nu wat gebeuren!' schrijft de oppositie.

Circulaire windmolen

De windmolens die komen in het Windpark Fryslân in het IJsselmeer moeten circulair gebouwd worden. Alle grondstoffen die nodig zijn voor de vervaardiging ervan zouden weer hergebruikt moeten kunnen worden. Daarvoor pleit de ChristenUnie in de vergadering van Provinciale Staten in maart. Nu verdwijnen de wieken van de molens in de verbrandingsoven nadat de molen afgeschreven is.

De ChristenUnie vindt het belangrijk dat Fryslân duurzame energie opwekt. Windenergie is tot nu toe de meest rendabele vorm van duurzame energie. 'Het gaat ons om een schoon en duurzaam Fryslân,' zegt fractievoorzitter Wiebo de Vries. 'Maar we willen verder gaan. Fryslân heeft naast de duurzame ambitie ook de ambitie om te groeien naar een circulaire maatschappij waarin afval altijd de grondstof is voor een nieuw product. Grondstoffen die niet in die cyclus opgenomen kunnen worden, moeten steeds minder gebruikt worden,' zegt De Vries.

Als de Staten in april praten over Windpark Fryslân, dat in het IJsselmeer wordt gebouwd, spreekt de ChristenUnie vooral over mogelijkheden voor burgerparticipatie. De lusten en lasten van het grote windpark Fryslân (WPF) in het IJsselmeer moeten terecht komen bij de bewoners van het gebied. Zij dragen de meeste lasten en moeten daarom ook volop profiteren van het rendement.

Vrij baan

Op 17 oktober moeten ambulances met zwaargewonde patiënten wachten voor een openstaande brug bij Skûlenboarch. De ChristenUnie vindt dat onverantwoord en stelt per ommekeer vragen aan de gedeputeerde. 'Is dit een ongewild neveneffect van de onbemande brugbediening,' vraagt Ynze de Boer van de ChristenUnie. 'Had dit voorkomen kunnen worden als er een brugwachter was geweest? Het gaat hier om leven en dood,' aldus De Boer.

Uit de beantwoording blijkt dat een technische

storing met de piepers oorzaak is. Dat verhindert een rechtstreeks contact met de brugbediening en dan moet er geschakeld worden met de Meldkamer Fryslân. 'Maar ook via die weg moet vrij baan voor de hulpverlening gegarandeerd zijn,' stelt De Boer. 'Dat bleek niet het geval. De brugbediening ging gewoon door, met als gevolg dat de ambulances moesten wachten. Dat kan niet,' aldus De Boer.

De gedeputeerde is het daarmee eens. In antwoord op de vragen belooft ze het protocol verder aan te scherpen.

Richard Klerks

Het is goed terug te kijken en ervan te leren, maar minstens zo belangrijk is het vooruit kijken. Voor mij is antwoord op de vraag hoe het thuis gegaan is met mijn gezin het afgelopen jaar de belangrijkste graadmeter. Geeft het zijn van Provinciaal Statenlid naast een fulltime baan nog een gezond evenwicht thuis?

Het afgelopen jaar was best druk met de verhuizing erbij. Dat moest wel in het zomerreces want dan is er tijd. Een proces dat wij als gezin gezamenlijk doorlopen hebben, van bezichtigingen tot kiezen. Leerzaam om te zien welke keuzes voor een kind belangrijk zijn vergeleken met de keuzes die wij als volwassenen maken. Kun je goed verstopperje spelen? Kan ik op mijn eigen school blijven? Kan ik chillen met vrienden? Versus hoe duurzaam kunnen wij dit huis maken en is het huis ook geschikt voor onze oude dag? Wij hebben een plekje gevonden waarbij niemand in het gezin concessies hoefde te doen t.o.v. zijn / haar wensen.

Dit jaar zal duidelijk worden met de verkiezingen van 2019 op de horizon waar de anderen staan. Partijen gaan zich profileren, hun punten uitvergroten. Iedereen zal moeten kiezen, coalitie en oppositie. Hoe hard zijn bestaande afspraken dan nog? Voor ons als politici een mooie tijd. Verkiezingsprogramma, kieslijst, campagne voeren en debatteren. Wij gaan er vol voor in de wetenschap dat wij dit niet kunnen zonder Hem, de steun van thuis en van u als kiezer.

Noordelijke trajectkaart

Het schiet maar niet op met de noordelijke trajectkaart voor trein en bus. Belangrijk voor mensen die in Fryslân wonen maar in Groningen werken of studeren en omgekeerd. Bij de behandeling van de Jaarrekening legt Wiebo de Vries er de vinger bij. Gedeputeerde De Rouwe valt De Vries bij. Net als de ChristenUnie wil ik daar versnelling in aanbrengen,' zegt hij. Ook de wens van de ChristenUnie om in één oogopslag duidelijk te maken welke overschotten of tekorten de Jaarrekening heeft, kan op steun rekenen van de gedeputeerde. De ChristenUnie heeft al vaker gevraagd om in een eenvoudige afbeelding duidelijk te maken

welke inkomsten en uitgaven de provincie Fryslân heeft. Dat kan bijvoorbeeld ook bij de Begroting.

Sipkje Messink-Breen

Geboren in Zeeuws-Vlaanderen, getogen in Zuid- en Noord-Holland en ruim 42 jaar wonende in ús moaie Fryslân, luisterend naar een Fryske foarnamme.

Half 2017 heeft onze collega Hepke Deelstra Fryslân verlaten. Een van zijn taken heb ik overgenomen, namelijk het organiseren van een ondernemersontbijt. Dit vindt vier keer per jaar plaats op de vroege ochtend van een dinsdagmorgen op wisselende locaties met wisselende sprekers over diverse onderwerpen. We hebben het bedrijfsleven hard nodig en we vragen hen om input op het raakvlak van politiek en ondernemerschap.

Daarnaast heeft onze fractiepenningmeester Ynze de Boer in december afscheid genomen, waardoor mijn takenpakket is uitgebreid. Noem ook mijn spin-in-het-web functie van secretaresse en het resultaat is een boeiende en afwisselende werkring.

Privé geniet ik van onze kleinzonen in de leeftijd van 15 – 0 jaar. Het verleden herleeft. Bijzonder om mee te mogen maken. Kortom, 'Waar zegen is, is plicht tot danken, dat allereerst; waar zegen is, is plicht tot bidden, dat allermeeest.'

Energielabel voor kantoren

De ChristenUnie vangt geluiden op dat er veel bedrijfspanden in Nederland nog een energielabel hebben dat lager is dan C. Investerings om gebouwen van bijvoorbeeld F naar C te krijgen zouden onrendabel zijn, waardoor die bedrijven niet gaan investeren. Dit kan leiden tot leegstand. Kantoren moeten in 2023 minimaal energielabel C hebben of hoger. De ChristenUnie stelt hierover vragen aan GS. 'Wij maken ons zorgen over het ontstaan van

verpauperde bedrijventerreinen in Fryslân,' aldus Statenlid Richard Klerks. 'De provincie moet actie ondernemen als blijkt dat Friese bedrijven de doelstelling niet halen. Straks bouwen we nieuwe energiezuinige panden en blijven de oude gebouwen leegstaan.'

Vaarwegen

Uit de brede ruimtelijk-economische analyse van de Fryske havens en vaarwegen, concluderen GS dat er komende jaren geen geld gestoken moet worden in de vaarweg naar Drachten. Wel stelt het college voor een aantal knelpunten elders in Fryslân aan te pakken. 'Mooi, zou je denken. Dat scheelt een hoop geld. Voor de korte termijn klopt dat. Maar op de lange termijn doet het college Fryslân hiermee ernstig te kort,' schrijft Wiebo de Vries in een ingezonden stuk in een van de regionale dagbladen.

'De ChristenUnie wil goede keuzes maken voor Fryslân. Dat betekent eerst goed nadenken over de bereikbaarheid van de mooiste provincie van Nederland via het water. We hebben toeristisch ook wat hoog te houden. Laten we er voor zorgen dat beroepsvaart en pleziervaart niet in elkaars vaarwater zitten. Ik zit zelf nog wel eens aan het water van De Alde Feanen. De beroepsvaart moet dwars door dit unieke stuk natuur, waar veel recreanten verblijven. Ik zie de combinatie van de beroeps- en pleziervaart dan met lede ogen aan.'

Skieding brengt scheiding

Tussen Surhuisterveen en Drachten ligt de N358, een gevaarlijke weg waar landbouwverkeer en snelverkeer elkaar moeten verdragen. Een oplossing ligt niet voor het oprapen. Opwaardering van de weg moet in ieder geval opleveren dat snelverkeer, landbouwverkeer en fietsverkeer van elkaar gescheiden worden, vindt Ynze de Boer. Hoe dat er precies uit gaat zien moet de komende tijd besproken worden met diverse partijen in het gebied. De ChristenUnie diende samen met andere partijen een amendement in om een gebiedsplan te maken. De ChristenUnie is geen voorstander van een nieuw tracé op een andere plek dan waar de weg nu ligt. In 2018 zal de aanpassing van de weg opnieuw op de agenda van de Staten staan. Ynze de Boer spreekt voor deze gelegenheid niet in het Fries, maar hij bedient zich van het

Gronings. Dit omdat de weg precies op de grens van Groningen en Fryslân ligt en van de Groninger kant gemopper klinkt over slechte communicatie.

Wiebo de Vries

Een aantal onderwerpen staan mij na aan het hart: de energietransitie en de circulaire economie. Dat heeft voor mij twee redenen: de zorg voor de schepping en een goede toekomst voor onze kinderen. De aarde uitputten, zoals we dat nu doen, is geen optie.

Ik word enthousiast van het ondernemersontbijt waar we in 2016 mee startten. Mooie verhalen en ideeën over diverse onderwerpen motiveren mij om de brug te slaan tussen politiek en ondernemer. Als kleine zelfstandige weet ik maar al te goed dat de kloof tussen politiek en ondernemer soms groot is. De ontbijtsessies helpen om ondernemers bij de politiek te betrekken (en andersom).

Met het gewijzigde team, Ynze de Boer nam in december 2017 afscheid van Provinciale Staten en het vrijgekomen stoeltje werd ingenomen door Reitze Douma, heb ik vertrouwen in een mooi jaar. We staan er niet alleen voor: God is nabij!

Snel circulair worden

De ChristenUnie wil dat op alle fronten vaart wordt gemaakt met de verandering naar een circulaire economie. Daarom daagt De Vries Gedeputeerde Staten uit om een ambitieuze stip op de horizon te zetten. 'Landelijk zeggen we dat de economie in 2050 circulair moet zijn. In Fryslân willen we het sneller doen, we willen een regio zijn waar alle kansen voor circulaire economie worden benut. We willen voorop lopen. Daarom willen we de ambitie uitspreken voor een circulair Fryslân in 2040.

Fryslân focust in eerste instantie op water en landbouw als het gaat om het realiseren van een circulaire economie. 'Die sectoren hebben goede kansen. Maar we willen ook andere sectoren meenemen,' zegt De Vries. De gedeputeerde belooft met een aangescherpte ambitienota te komen in 2018.

De Vries schrijft in oktober nog een ingezonden stuk naar aanleiding van de nominatie van Fryslân als beste regio voor de ontwikkeling van een circulaire economie. 'De ChristenUnie maakt zich zorgen over de rol van de provincie bij het aanjagen van de circulaire economie. Daar mag best een tandje bij,' schrijft De Vries. 'De ChristenUnie wil graag boter bij de vis leveren. Volgens ons moet de provincie veel meer dan nu het geval is fungeren als kennismakelaar. We zullen bij de behandeling van de begroting 2018 van Fryslân pleiten voor het instellen van een taskforce; een team van experts die samen met

Circulair Fryslân ervoor kan zorgen dat het niet alleen maar blijft bij woorden.'

In oktober stelt Fryslân een subsidieregeling open voor Friese ondernemers die een bijdrage leveren aan de circulaire economie. De ChristenUnie is daar blij mee.

In december spreken de Staten van Fryslân over het inkoop- en aanbestedingsbeleid. De ChristenUnie vindt dat een mooie kans om de transitie te maken naar meer circulair inkopen en aanbesteden. Volgens fractievoorzitter Wiebo de Vries gaan dat verder dan de duurzame variant waarvoor GS pleiten. 'Circulair is wel altijd duurzaam, maar andersom is dat niet het geval. In een circulaire economie is afval altijd grondstof voor nieuwe, hoogwaardige producten.' aldus De Vries.

De ChristenUnie wil ook dat de provincie Fryslân het Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI) als leidend principe opneemt in het inkoop- en aanbestedingsbeleid. MVI kent de thema's social return, milieuvriendelijk inkopen, biobased inkopen, circulair inkopen, innovatiegericht inkopen en MKB- vriendelijk inkopen. 'Dat is precies wat we willen. Als overheid moeten we voorop lopen, het goede voorbeeld geven, launching customer zijn,' zegt De Vries.

Hyperloop

Fryslân is in woorden behoorlijk ambitieus. Wiebo de Vries wil dat ook in daden omzetten. Daarom daagt hij het college van GS uit Fryslân in de etalage te zetten als testbaan voor de Hyperloop van Tesla-baas Elon Musk. 'We hebben de ruimte en de ambitie,' zegt De Vries. 'Als er gezocht wordt naar een testlocatie dan hebben wij wel een locatie.' De Vries ziet het liefst een hyperloop op het traject Heerenveen-

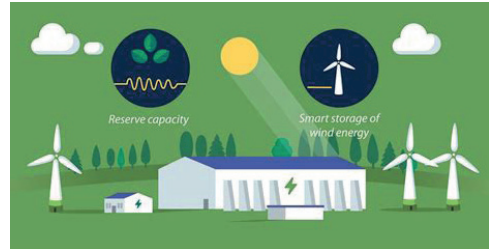
Drachten. 'Dan is direct een wens van ons vervuld om een snelle verbinding tussen beide plaatsen te realiseren.'

De Hyperloop is een buis waardoor personen en vracht zich razendsnel verplaatsen dankzij lage druk. Het project staat nog in de kinderschoenen en wordt nog uitgewerkt. Op diverse plaatsen worden testen met de Hyperloop gedaan.

Opslag van schone energie

Als je als provincie volop gaat voor schone energie dan zul je ook moeten investeren in de opslag ervan. Zodat je ook in tijden van windstille, weinig zon en in de nachtelijke uren gebruik kunt maken van hernieuwbare energie. Volgens de ChristenUnie kunnen particulieren met een subsidieregeling over de streep getrokken worden om te investeren in speciale accu's. Bij de behandeling van de Kadernota in juni lanceert de ChristenUnie het plan om hiervoor € 1 miljoen beschikbaar te stellen. Dat levert een subsidie op van een kwart van de aanschafwaarde. Friese installatiebedrijven

kunnen de accu's leveren, verwacht De Vries. Hij noemde ook nog de salderingsregeling die binnenkort op de schop gaat. Daardoor wordt investeren in eigen opslag nog interessanter.

Burgers aan zet

Burgers kunnen soms beter, goedkoper en efficiënter taken uitvoeren dan de overheid. De Friese Staten besluiten daarom in sommige gevallen de uitvoering van beleid aan burgers over te laten onder de noemer Right to Challenge. Fryslân is daarmee koploper, andere provincies zijn nog niet zo ver. Wel moet uiteraard het algemeen belang ermee gediend zijn en moet het duidelijk zijn dat burgers het beter doen dan de overheid.

'Recht om uit te dagen' past goed bij de ChristenUnie. In 2014 verscheen een publicatie van het Wetenschappelijk Instituut van de ChristenUnie met als titel 'De coöperatiemaatschappij, waarin een pleidooi wordt gehouden voor meer initiatief bij burgers.' 'Soms kunnen groepen burgers gewoon beter organiseren,' zegt Wiebo de Vries, fractievoorzitter van de ChristenUnie in de Staten. 'Daar moet je als overheid niet krampachtig in zijn.'

Vluchtelingen

De beelden van vluchtelingen in overvolle kampen op Griekse eilanden laten de Statenleden van Fryslân niet koud. In een breed gesteunde motie roepen de Staten de Nederlandse regering op om met inzet van alle beschikbare middelen haast te maken met het bieden van humanitaire hulp en opvang van vluchtelingen. Ook bieden de Staten beschikbare ruimte aan in Fryslân, zoals leegstaande AZC's. De ChristenUnie dient de motie mee in. 'Het is

volledig in lijn met wat onze fractie in de Tweede Kamer zegt,' aldus Ynze de Boer.

De Boer: 'Wy kinne en wolle net oars dan ús fan herte oanslute by dizze moasje. Wy kinne op it mêd fan it opfangen fan flechtlingen fan miening ferskille as it giet oer hoefolle en hoelang, mar we sille dochs meielkoar wol fêststelle kinne dat de omstannigheden wêryn dizze minsken no yn Griekelân bivakkearre ûnminsklik binne. Dit gunne jo je grutste fjân noch net.'

Ganzen

De ChristenUnie is ontevreden over het ganzenbeleid dat Gedeputeerde Staten willen voeren. Volgens de fractie wordt de rekening voor de schade, veroorzaakt door ganzen, te eenzijdig bij de boeren neergelegd. Van hen wordt verlangd dat ze de ganzen actief verjagen, op straffe van een boete als onvoldoende succes wordt gerealiseerd. Voor de ChristenUnie gaat het allemaal te snel. Vooral omdat alle partijen ongelukkig zijn met het ingezette beleid.

‘De Provincie vaart door, de coalitie kijkt goedkeurend vanaf de wal, maar de bemanning ontbreekt op het schip,’ zegt Richard Klerks namens de ChristenUnie.

‘De ChristenUnie hecht belang aan het goed omgaan met de schepping, rentmeesterschap

maar ook aan het feit dat een boer een goede boterham moet kunnen verdienen.’ aldus Klerks. ‘Eerst beheersbaar maken, dan beheersbaar houden. Dat zijn twee sporen. We zetten volop in op terugdringen van de populatie, maar tegelijkertijd moeten we kijken naar mogelijkheden om het beheersbaar te houden. Misschien door andere soorten gras. Het is het onderzoeken waard.’ De ChristenUnie is het niet eens met de bonus-malus regeling die boeren boven het hoofd hangt als de schade niet beperkt wordt. ‘De uitgedijde ganzenpopulatie heeft de maatschappij veroorzaakt. De last ervan kun je niet onevenredig bij de boeren neerleggen. Laten we eerst zorgen dat het aantal ganzen substantieel omlaag gaat. Tot dat moment moeten we schade aan grasland ruimhartig willen vergoeden.’

Sobere subsidie

Fryslân wil vaart maken met het energiezuinig maken van woningen. Maar tegelijkertijd wordt de subsidieregeling Nul op de Meter van de provincie Fryslân versoberd. De ChristenUnie vraagt zich af waarom.

In 2016 konden woningeigenaren nog € 9.000 van de provincie ontvangen als tegemoetkoming in de hoge kosten voor het energieneutraal maken van de woning. Met de nieuwe regeling kan nog € 6.000 aan subsidie worden aangevraagd. De ChristenUnie vindt dat jammer. 'We hebben de ambitie om in 2050 energieneutraal te zijn. Daarvoor is het nodig dat alle woningen zelfvoorzienend worden. Allemaal nul op de meter. Dat vraagt een enorme inspanning van bouwers, woningeigenaren en de overheid,' zegt Richard Klerks van de ChristenUnie.

De ChristenUnie uit verder verbazing over het geringe bedrag dat voor het verduurzamen van woningen wordt gereserveerd. 'Met de € 250.000

euro die de provincie Fryslân beschikbaar heeft gesteld kunnen slechts 41 woningen worden aangepast. Om Fryslân in 2050 fossielvrij te maken moet een veelvoud aan woningen worden aangepakt, namelijk 8000 per jaar,' berekent Richard Klerks.

Gedeputeerde Schrier is het met de ChristenUnie eens dat de regeling slechts een kleine druppel op de plaat is. Hij noemt nog diverse subsidieregelingen die ertoe moeten leiden dat er in de woningen aanpassingen worden gedaan die het energie gebruik omlaag brengen. Verder benadrukt hij de rol van woningcorporaties die met hun woningen aan de slag moeten. Per woningcorporatie verschilt de ambitie echter. Zo wil Elkiem al op korte termijn slagen maken in het verduurzamen en fossielvrij maken van alle huurwoningen. WoonFryslân daarentegen heeft slechts als ambitie het energielabel van alle woningen naar B te brengen.

Spoorlijn Drachten

Als de VVD in de Friese Staten zich positief uitlaat over een spoorlijn van Groningen naar Heerenveen via Drachten, klimt Ynze de Boer in de pen voor een ingezonden stuk. 'Wij zijn voorstanders van deze lijn vanaf het eerste uur en we hebben er nooit aan getwijfeld. In tegenstelling tot andere partijen blijven wij dit aankarten bij onze landelijke fractie. 'Een spoorverbinding vanuit Noord-Nederland via de polder naar de Randstad is een lacune in het spoorwegstelsel van Nederland. Hoogste tijd om daar verandering in aan te brengen. Dat een reis vanuit Leeuwarden naar Amsterdam per trein in het gunstigste geval nog altijd ruim twee uur duurt, is niet van deze tijd. Verbinding van het noorden met de Randstad langs de flanken en niet van noord naar zuid is een weeffout in het landelijk spoorwegennet. Ook een investering waardoor de trein hoge snelheden kan behalen (200 km) lost dat maar ten

dele op. De afstand via Zwolle naar Amsterdam is qua kilometers domweg te lang. Het verbaast ons dan ook in hoge mate dat een aantal wethouders en gedeputeerden, waaronder onze eigen gedeputeerde Kramer hierop wil inzetten. Snelheidsverhoging op de bestaande spoorlijn kan hooguit dienen als terugvaloptie. Maar als het gaat om het verkleinen van de afstand tussen het noorden en de Randstad dan is een nieuwe spoorlijn via Drachten, Heerenveen en de polder de enige duurzame oplossing,' schrijft De Boer.

Sociaal ondernemen

In Fryslân komt sociaal ondernemen niet goed van de grond. Op basis van eigen onderzoek concludeert de ChristenUnie dat Friese ondernemers stappen willen zetten als het gaat om sociaal ondernemen, maar dat ze bang zijn voor extra regels en kosten. In de rest van Nederland is sociaal ondernemen al veel meer ingebed, zeker in de Randstad.

Tijdens de vergadering van de Friese Staten noemt De Vries 'Dineren in het Donker' in Zeist als voorbeeld van sociaal ondernemen. 'Blinden verzorgen het diner en de gasten dineren in het donker om hetzelfde te ervaren. Heel bijzonder.' Gedeputeerde De Rouwe belooft samen met de ChristenUnie te bekijken waar extra stimulering

nodig is. 'Het gaat er om dat we hier aandacht voor vragen, zodat ondernemers in Fryslân die iets aan sociaal ondernemen willen doen, daar de mogelijkheid voor krijgen.'

Reitze Douma

20 december 2017 is het dan zover: ik word beëdigd als statenlid. Ik heb al een aantal jaren meegelopen, eerst als steunfractielid, later als 'commissielid, géén Statenlid' (dat is de officiële titel). Echter als commissielid ben ik niet veel werkzaam geweest: mijn vrouw werd ernstig ziek en ik was 100% mantelzorger. Het jaar 2017 zal voor mij altijd memorabel blijven: mijn vrouw in juli overleden en de beëdiging in december. Altijd heb ik geweten dat ik niet alleen was: mijn hemelse Vader was bij ons/mij en vrienden, familieleden, collega's stonden om mij heen en droegen ons/mij in hun gebeden. Tot zover het persoonlijke deel.

Als Statenlid ben ik verantwoordelijk voor de volgende portefeuilles: Infrastructuur en Openbaar Vervoer; Natuur en landschap, Landbouw, Water en Milieu; Cultuur en Erfgoed; Bedrijfsvoering Provinciehuis – mensen en middelen.

Mijn motto is, als (van huis uit) marketeer, 'What's in it for them.' Met 'them' bedoel ik in dit geval onze achterban en alle inwoners van Fryslân. Ik ben er voor u, met oog en verantwoordelijkheid voor de mooie schepping.

LF2018

Een half jaar voordat het programma Leeuwarden-Fryslân 2018 losbarst, blijkt er een fors gat in de begroting te zitten. De programmering van grote voorstellingen komt in gevaar. Zowel de gemeente Leeuwarden als de provincie wordt om een extra bijdrage gevraagd. Fryslân staat voor ruim € 5 miljoen aan de lat, waarvan € 3 miljoen als waarborg- en garantiefonds. 'Eins is dat net in kar,' zegt Ynze de Boer namens de ChristenUnie. 'As we it net dwaan soene, slaan we as provinsje in modderfiguur nei de bûtenwrâld en it liket my ta dat we dat net wolle.'

'Wy stean mei de rêch tsjin de muorre. We kinne net oars as dit jild beskikber stelle. It giet yn dit debat net mear oer of we wol as net mei LF2018 trochwolle, mar hoe't we trochwolle. Wolle we oare jier in Kulturele Haadstêd wêze mei in beskamsum resultaat of wolle we in Kulturele Haadstêd wêze dy't wat delset. Us fraksje kiest foar it lêste, om't it ús ear tenei komt as we dat net dogge,' aldus De Boer.

Margreet Jonker

De opmerkzame lezer heeft gezien dat mijn naam is gewijzigd ten opzichte van vorig jaar. Van der Molen veranderde halverwege 2017 (weer) in Jonker; de achternaam die ik tot mijn 21ste droeg en nu dus opnieuw. Vanaf september werk ik volledig voor de fractie van de ChristenUnie, nadat Hepke vertrok naar een andere werkring. Ik ben de fractie dankbaar voor de kans die ik krijg en het vertrouwen dat in mij wordt gesteld. Nu ik volledig werk, ben ik gestopt als raadslid in de gemeente Kollumerland c.a. zodat ik ook tijd overhoud voor mijn gezin. Privé was het dus een turbulent jaar met veel veranderingen. Een jaar van vallen en weer opstaan. Maar ook één van groeiend vertrouwen dat onder mijn leven sterke handen zijn die mij dragen.

Ik mag voor u dit jaarverslag schrijven en dat is mij een oprecht genoegen. Gaandeweg het jaar bekruipt mij wel eens het gevoel: waar doen we het allemaal voor? Maar in de achteruitkijkspiegel zie ik wel degelijk structuur. Ik zie successen en mooie politieke acties. Dat ik daaraan mee mag werken, is elke dag weer een geschenk.

De Welle

De Provincie betaalt € 10 miljoen mee aan de vernieuwing van zwembad De Welle. Voor de ChristenUnie reden te eisen dat het zwembad voor alle doelgroepen beschikbaar blijft. 'De ChristenUnie is niet voor het subsidiëren van topsport. Wel willen we investeren in de breedtesport waar iedereen aan mee kan doen. Nadat de gedeputeerde de Staten ervan verzekerd heeft dat De Welle een zwembad blijft voor iedereen, gaat ook de ChristenUnie fractie overstag. 'We vinden het belangrijk dat topsporters, amateurs en recreanten allemaal welkom zijn. Dat ze soms even op elkaar moeten wachten, is niet erg.'

Tussen wal en schip

De Friese gemeenten hebben de afgelopen jaren diverse taken van de Provincie overgenomen. Met name als het gaat om sociaal beleid. Ook het werk van maatschappelijke organisaties werd de verantwoordelijkheid van gemeenten. Ynze de Boer vreest dat daarbij taken tussen wal en schip zijn gekomen. 'Met name als het gaat om anti-discriminatie, armoedebestrijding en vrijwilligerswerk. Ook belangenbehartiging

in de zorg, uitgevoerd door Zorgbelang. Het is maar de vraag of gemeenten voldoende willen bijdragen aan de organisaties. Doen de gemeenten dat niet, dan vallen de organisaties om. Dat zou jammer zijn, want ze doen erg goed werk.' De Boer dringt daarom aan op een eigen onderzoek van de Provincie naar de stand van zaken.

Onregelmatigheden

Bij de afvalverwerker Van Gansewinkel in Drachten zijn een aantal zaken al een paar jaar op rij niet helemaal in orde. Dat blijkt uit een rapport van de Inspectie. De provincie ziet desondanks geen aanleiding om het bedrijf extra te controleren. De ChristenUnie stelt hierover schriftelijke vragen, samen met VVD en PvdA.

Van Gansewinkel valt in de categorie risicovolle bedrijven. De provincie is verantwoordelijk voor het toezicht en de handhaving van deze

bedrijven. Het verbaast de ChristenUnie dat de Provincie niet meer werk maakt van deze handhavende taak. 'Als een bedrijf keer op keer in de fout gaat, dan is extra controle op zijn plaats,' vindt Richard Klerks van de ChristenUnie. 'Zeker als het gaat om bedrijven waarvan de activiteiten een risico vormen voor de omgeving. De overtredingen werden geconstateerd bij aangekondigde controles. Misschien is het tijd voor spontane controles. Wij zijn benieuwd wat er dan aan het licht komt.'

Meer geld

De provincie Fryslân heeft meer geld te besteden dan in de Begroting 2018 staat. Dat komt omdat de Provincie standaard één procent minder aan inkomsten inboekt dan op basis van het verleden kan worden verwacht. Daardoor moet er mogelijk bezuinigd worden op de uitvoer van beleid, terwijl er aan het einde van het jaar geld overblijft. De ChristenUnie is daar niet blij mee. 'Zo wordt onnodig lucht in de begroting gebracht,' zegt Wiebo de Vries, fractievoorzitter van de ChristenUnie in de Staten. 'Dat geld kunnen we gebruiken om dingen in Fryslân te realiseren.' De uitkering aan

Fryslân is de laatste jaren flink omlaag gegaan. Dat heeft te maken met het overdragen van taken naar gemeenten en Rijk.

Tijdens de begrotingsvergadering stelt Wiebo de Vries voor een energie-taskforce in te stellen die de energietransitie in Fryslân moet stimuleren. 'We hebben een hoge ambitie in Fryslân, zowel als het gaat om circulaire economie als het gaat om het afbouwen van het gebruik van fossiele brandstof. We willen in 2050 fossielvrij zijn. Daarvoor moet heel veel gebeuren. Een taskforce helpt daarbij.

Lelystad Airport

Statenfracties uit Gelderland, Fryslân en Overijssel doen in oktober een dringende oproep aan de onderhandelaars van de coalitie van VVD-CDA-D66 en ChristenUnie om de komende twee jaar alle energie te zetten op het versnellen van de herindeling van het luchtruim en de openingsdatum van Lelystad Airport ná herindeling in de planvorming op te nemen. Volgens de briefschrijvers heeft de korte termijn oplossing, die de Staatssecretaris voor ogen heeft, veel consequenties. 'Deze vliegroutes kennen op veel plekken te lage vliegroutes, gaan ten koste van stiltegebieden,

parasportactiviteiten op vliegveld Teuge en dragen niet bij aan de regionale economie in de betrokken provincies,' schrijven ze.

Weidevogels

Het is maar zeer de vraag of Fryslân in 2020 nog 10.000 gruttopen telt. Ook de andere weidevogels hebben het zwaar. Alleen in de weidevogelkerngebieden is er nog sprake van enige groei. Al met al een zorgelijk beeld, waar de ChristenUnie niet blij van wordt. In de vergadering van Provinciale Staten op woensdag 29 november stelt Richard Klerks voor om meer geld aan weidevogelbeheer te besteden. Ook wil hij meer onderzoek en een

grotere inzet. Klerks wil ook laten onderzoeken welke effecten het uitrijden van ruige mest kan hebben op de weidevogelstand.

De grutto is met zijn hoge poten en zijn scherpe lange snavel het boegbeeld van de Friese weidevogels. Door de jaren heen zijn steeds minder kuikens van de grutto vliegvlug geworden. Grote boosdoeners zijn de moderne landbouw en roofdieren.

Cultuur

Op voorstel van Wiebo de Vries besluiten Provinciale Staten om de provincie Fryslân samen met de culturele sector aan tafel te roepen om te werken aan een voorstel voor een duurzame culturele infrastructuur. Het plan komt in 2018 weer in de Staten. Reitze Douma mag zijn maidenspeech over dit onderwerp houden. Hij doet dat met verve. 'Cultuur is samenbinden. Cultuur is stimulerend. Cultuur

houdt krimpgebieden levend,' zegt hij 'De ChristenUnie heeft zich daar altijd sterk voor gemaakt.' Hij veegt de vloer aan met de enquête die GS naar de culturele sector stuurden om hen om input voor de herijking te vragen. 'Een enquête van het niveau lid-redactie-schoolkrant-basisschool. Vier vragen, sterk sturend. De uitslag moet immers passen bij hetgeen bedacht is in het provinciehuis,' oordeelt hij.

Duurzame bussen

Het is voor de ChristenUnie geen punt van discussie of je treinen en bussen op de meest duurzame brandstof laat rijden. 'We moeten goed voor onze schepping zorgen,' verklaart Wiebo de Vries. 'We nemen die opdracht serieus. Verduurzaming is geen keus maar een opdracht.' De ChristenUnie wil samen met een groot deel van de Friese Staten het busvervoer

in 2025 compleet schoon (zero emissie) maken. Ook de treinen moeten mee in de verduurzaming. 'We willen samen de versnelling erop zetten.'

De ChristenUnie wil zo nodig ook de portemonnee trekken om het openbaar vervoer snel te verduurzamen. 'It is mei sizzen net te dwaan,' zegt De Vries.

Fractie in Actie

Hoe zit het precies met de productie van circulaire producten en is het al mogelijk om een touringcar van circulair materiaal te maken. Op deze en ander vragen zoekt de ChristenUnie een antwoord tijdens de werkbezoeken die worden afgelegd. Acht keer trekt de fractie er op woensdagmorgen op uit.

Het Kennis- en Innovatiehuis Noordoost Fryslân (KEI-NOF) in Buitenpost is het eerst aan de beurt in januari. De fractie laat zich bijpraten over de wijze waarop het KEI de economische structuur in Noordoost-Fryslân wil versterken.

Daarbij is innovatie het sleutelwoord. 'We zoeken naar nieuwe ontwikkelingen. Daar willen we ruimte voor bieden in deze regio,' vertelt directeur Martin van der Veen.

De fractie verwacht veel van het werkbezoek aan **Lankhorst Engineered Products** in Sneek. Het bedrijf richt zich volledig op het recycelen van plastic en de fabricage van nieuwe producten hieruit. Directeur Sjouke Tjalsma leidt ons door het bedrijf en toont ons de processen waarbij plastic restmateriaal transformeert in kunststof korrels. Circulaire producten zijn nu nog relatief duur. Tjalsma verwacht dat de overheid voorop loopt bij de aankoop ervan.

Een gezonde generatie met aandacht voor elkaar. Dat is in een notendop het hoofddoel waaraan **Healthy Ageing Network Noord-Nederland (HANNN)** werkt. Maar hoe doe je dat in een regio die vergrijsd en ontgroent? Waar krimp een feit is en de 'braindrain' een reëel risico. Daarover spreekt de Statenfractie van de ChristenUnie met HANNN-directeur Daan Bultje, Maarten Stevens en Nick Cramer tijdens een werkbezoek in april.

Kan een touringcar worden gemaakt van circulair materiaal? Die vraag beantwoordt directeur Dennis van Opzeeland tijdens het werkbezoek aan bussebouwer **VDL** in Heerenveen. Het bedrijf is vooral sterk in de productie van elektrische bussen. Er ligt een convenant dat het openbaar vervoer vanaf 2025 zero emissie is, dus geen schadelijke uitstoot meer heeft. Dat is nog een behoorlijke uitdaging voor het bedrijf. Elektrische bussen zijn tot nu toe zeer geschikt voor het stadvervoer, maar nog maar mondjesmaat inzetbaar op het platteland vanwege de te geringe actieradius van de accu's. Met circulair produceren houdt de

bussebouwer zich nog nauwelijks bezig. Wel wordt zoveel mogelijk gewerkt met gerecycled materiaal.

Na de bussebouwer VDL is ook de vervoerder **Arriva** aan de beurt voor een werkbezoek. We treffen directeur Anne Hettinga op het hoofdkantoor in Heerenveen. De verplichting om over te gaan op zero-emission bussen houdt ook de vervoerder bezig. 'We gaan van veertig zero-emission bussen in 2016 naar hopelijk 273 zero-emission bussen in 2026. Dat is de prognose,' vertelt Hettinga. Arriva heeft duurzaamheid hoog in het vaandel staan, maar ontdekt dat regelgeving soms zeer belemmerend werkt. 'We kunnen een oude bus volledig strippen en vernieuwen. Een diesibus kunnen we ombouwen naar een elektrische bus. Maar we krijgen er geen nieuw kentekenplaat op

van de RDW. Het blijft een oude bus en volgens de regels moet die bus na acht jaar vervangen worden. Je krijgt een win-win situatie wanneer je die strenge regels loslaat,' geeft Hettinga aan de fractie mee.

Voor **Royal Smilde Foods** in Heerenveen is circulair werken eigenlijk een vanzelfsprekendheid. Eten gooi je niet zomaar weg. Gaat er iets mis waardoor het niet meer geschikt is voor verkoop dan zijn eerst eigen werknemers aan de beurt. Daarna de voedselbank. En als het niet geschikt is voor menselijke consumptie dan kan het nog vaak worden aangewend als diervoedsel. 'Gewone zuinigheid,' zegt directeur Smilde. Royal Smilde is groot geworden in de productie van vetten en margarines. De laatste decennia is daar ook gemak food bij gekomen zoals salades, bakproducten en kant-en-klaar maaltijden. De

fractie van de ChristenUnie brengt in september een bezoek aan dit familiebedrijf.

Op Kaasboerderij **De Nylander** van Otto Jan Bokma in Workum werkt een boer met een visie. Toen nog iedereen dacht dat biologisch boeren iets was voor idealisten met weinig realiteitszin, nam hij de stap. Aangezet door broer Klaas. 'Zelf had ik nog mijn twijfels,' bekennt hij eerlijk. De reguliere veestapel inruilen voor Jersey koeien was nog wel een ding. 'We begonnen met vijf Jersey koeien. Toen die kleine beestjes werden uitgeladen dacht ik: moeten we hiermee ons brood verdienen? Maar het heeft heel goed uitgepakt.' De ChristenUnie fractie is er begin november op bezoek.

Hoe blijft een gebied leefbaar en aantrekkelijk als het aantal jongeren afneemt, vergrijzing toeslaat en voorzieningen dichtgaan? Op die complexe vraag probeert **Kennisnetwerk Krimp Noord- Nederland (KKNN)** een antwoord te krijgen. Reden voor de Statenfractie van de ChristenUnie om met de organisatie in gesprek te gaan.

Fryslân telt één krimpgebied, namelijk Noordoost-Fryslân. Hier worden aantoonbaar minder kinderen geboren, jongeren trekken weg en de groep ouderen neemt in verhouding toe. Verder is Zuidoost-Fryslân als anticipeerregio aangeduid, net als Noordwest-

Fryslân en de eilanden. Deze regio's kunnen krimp verwachten in de komende decennia en nemen daar maatregelen voor.

In contact

Met de fracties

Eens per jaar komen de fracties van de ChristenUnie uit Groningen, Fryslân en Drenthe bij elkaar voor ontmoeting en verdieping. Dit jaar is Fryslân de ontvangende partij. Prof. Dr. Dries Faems spreekt de fracties in september bij over de innovatiekracht in het noorden. Volgens hem zijn bedrijven met minder dan 10 werknemers het meest innovatief. Faems ontwikkelde in opdracht van SNN (Samenwerkingsverband Noord-Nederland) en de Universiteit van Groningen een innovatiemonitor.

Fryslân is de meest innovatieve regio van Nederland, houdt Faems de aanwezigen voor.

‘Driehonderd MKB’ers zijn koploper, maar dat vertaalt zich niet in economische groei. Ze doen het zonder subsidies. Het aanvragen ervan wordt als tijdrovend en bureaucratisch ervaren. Ze zien zelf de winst van innoveren. Het zijn geen hightech startups,’ aldus Faems.

Met de CdK

De nieuwe Commissaris van de Koning Arno Brok wil op bijzondere plaatsen in Fryslân kennismaken met de fracties in de Staten. De ChristenUnie kiest voor het Karmelklooster in Drachten. ‘Een plaats van gebed en verstillung,’ zegt Wiebo de Vries. ‘Een historische plaats, waar gebeden werd voor de samenleving en waar soberheid en dienstbaarheid centraal staan.’ Op een warme dag in juli treffen we elkaar in de tuin van het klooster. Het is een

genoeglijk samenzijn met veel aandacht over en weer. Er wordt niet gesproken over politieke zaken.

Met elkaar

Na het zomerreces treft de fractie elkaar op het prachtige eiland Vlieland voor een startweekend. Er staan een gesprek en een fietstocht met burgemeester Tineke Schokker op de agenda. Maar de hoofdmoot vormt een brainstorm over

de koers van de fractie in het komende politieke seizoen. De zaterdag gebruiken we om te genieten van het prachtige eiland en nemen we de Vliehors Expres naar het uiterste puntje van het eiland.

Komen en gaan

Hepke

Het zat er al even aan te komen, maar toch komt het bericht van het naderend vertrek van Hepke Deelstra als een verrassing. Hij krijgt een baan bij Necker van Naem, een adviesbureau voor de overheid. In september vertrekt hij. Margreet neemt zijn uren over en werkt vanaf september fulltime voor de fractie.

Ynze

Na tien jaar Statenlidmaatschap geeft Ynze de Boer tijdens de laatste PS vergadering van 2017 het stokje door aan Reitze Douma. Hij kiest bewust voor een tussentijds vertrek en niet voor een wissel aan het einde van de periode nadat er nieuwe verkiezingen zijn geweest. 'Ik ben een verbinder,' verklaart hij. 'De periode voorafgaande aan de verkiezingen betrekken de partijen hun stellingen en wordt samenwerking moeilijker. Dat is niet mijn favoriete periode en daar ben ik ook niet zo goed in. Ik zoek graag naar overeenkomsten; hoe kunnen we elkaar versterken? Elkaars verschillen benadrukken is niet mijn stijl. Dat moet wel in aanloop naar de verkiezingen. Daarom is de wisseling van de wacht een jaar voor de verkiezingen goed.'

In de Staten wordt Ynze vooral herdacht als voorvechter voor de Friese taal en cultuur. Aimabel maar ook scherp op zijn tijd. Hij legt

zich neer bij de overdracht van de complete sociale portefeuille aan gemeenten, maar houdt ook een scherp oog voor de gevolgen ervan. Dat een aantal maatschappelijke organisaties het loodje legt na de overdracht, zint hem helemaal niet. Ynze blijft zich sterk maken voor de positie van het antidiscriminatiebureau Tûmba en het COC.

Reitze

Met het vertrek van Ynze komt er plaats voor de 65-jarige Reitze Douma uit Drachten. Hij draait al een tijdje mee als commissielid, niet zijnde Statenlid, voor de ChristenUnie. Hij neemt een deel van de portefeuille van Ynze over, maar er verschuift ook het een en ander binnen de fractie.

Ontbijten met de ChristenUnie

Eens per kwartaal ontbijt de ChristenUnie samen met een aantal ondernemers en praten we met hen over een bepaald thema.

In maart gaat het over krimp. Hoe spelen ondernemers daarop in? Fryslân heeft te maken met een bevolkingskrimp. De grote Friese plaatsen uitgezonderd, vergrijsd en ontgroent Fryslân. De Friese samenleving staat hiermee voor een groot vraagstuk. Hoe moet worden omgegaan met de bevolkingsafname? Biedt de krimp kansen of is het een probleem?

In juni zijn we te gast bij PBS-food in Heerenveen, een bedrijf in een pand waarvan de buitenkant compleet eenvormig is aan de rest van het straatbeeld, maar dat bij binnenkomst zo verrassend is dat je van de ene in de andere verbazing valt. Aan opsmuk bij de ingang is geen cent te veel uitgegeven. Eigenaar is Piet Staat uit Oosterwolde. Het onderwerp circulaire economie komt aan de orde. De ondernemers geven aan vooral winst te zien in regionale ketensamenwerking

Op Prinsjesdag ontvangen we een groep van 30 ondernemers op de hoogste verdieping van het Provinciehuis. Oud Tweede Kamerlid voor de RPF en duurzame ondernemer, Leen van Dijke, neemt ons mee in de energietransitie en de rol die de overheid daarin moet spelen.

Het jaar sluiten we af bij het Friesch Dagblad in Leeuwarden. Centrale thema van deze ontbijtbijeenkomst is het zoeken van verbindingen vanuit je geloof. Al met al hebben we een viertal inspirerende ontbijtsessies gehad. Het aantal belangstellenden groeit nog steeds. Ook u bent van harte uitgenodigd.

Gemeenteraadsverkiezing 2018

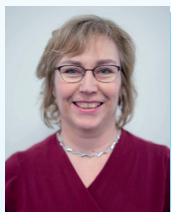
Op 21 maart mag u stemmen voor de gemeenteraad in uw gemeente. Maar niet alle gemeenten in Fryslân hoeven naar de stembus; een deel heeft vanwege een herindeling al in november 2017 een nieuwe gemeenteraad gekozen. Dat was bijvoorbeeld het geval in Leeuwarden en het voormalige Bildt, Menaldumadeel, Franekeradeel en Littenseradiel. Ook in Súdwest-Fryslân heeft om die reden de stembusgang al plaatsgevonden. In het noordoosten van Fryslân is de herindeling nog in volle gang. Kollumerland c.a., Dongeradeel en Ferwerderadiel stemmen daarom pas aan het einde van 2018. Hieronder stellen de kandidaten van de ChristenUnie in negen gemeenten in Fryslân zich aan u voor:

Achtkarspelen

Toos van der Vaart-Kralt en Eppie Hooghiemstra

*Zeggen wat we doen en doen wat we zeggen.
Eruit halen wat erin zit om belangen van
burger en ondernemer goed te behartigen.*

Dantumadiel

Gerben Wiersma en Thea Smit-de Vries

*Geen onuitvoerbare beloften doen.
Opkomen voor zwakkeren en kwetsbaren.
Werken aan een samenleving met toekomst.*

De Fryske Marren

Sytze Holtrop en Haaije de Jong

*Vasthouden aan de nuloptie voor coffeeshops,
wietkwekerijen en growshops.*

Harlingen

Marga Liefing en Annet Oving

*Meer robuuster groen; minder drugsgebruik;
meer laagdrempelige arbeid*

Heerenveen

Lia de Heij-Nap en Klaas Pieter Derks

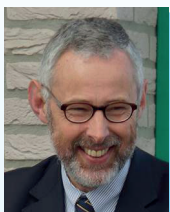
We laten ons leiden door de oproep om recht te doen en daarop mag een ieder ons aanspreken.

Ooststellingwerf

Berend Leistra en Willem Schaij

Voor een samenleving waarin iedereen meetelt en meedoet. De gemeente ondersteunt.

Opsterland

Gerrit Weening en Rob Jonkman

Zeggen waar het op staat en doen wat je zegt. Eerlijk, betrouwbaar en met hart voor de burger.

Smallingerland

Pieter van der Zwan en Jouke de Jong

Smallingerland waar iedereen meetelt, waar toekomst is voor onze kinderen en waar we gericht zijn op een duurzame levensstijl.

Tytsjerksteradiel

Douwe Hooijenga en Jantsje van der Veen-Zeilstra

Volhoudbaar voor onze inwoners, voor onze leefomgeving, onze gemeentelijke organisatie én voor ons huishoudboekje.

Van de bestuurstafel

Het nieuwe jaar 2018 is inmiddels alweer in volle gang; tijd om terug te kijken naar het afgelopen jaar en vooruit te kijken naar wat dit jaar ons gaat brengen.

Binnen het Provinciaal Bestuur hebben we opnieuw enkele bestuurswisselingen gehad. Hendrik de Jong, onze penningmeester, is in het voorjaar gestopt met zijn functie omdat hij na de zomer aan een nieuwe uitdaging is begonnen met

een intensieve cursus. En in het najaar heeft Nico van Bruggen vanwege een veranderende werksituatie zijn bestuurslidmaatschap moeten opzeggen. We willen zowel Hendrik als Nico hartelijk bedanken voor hun jarenlange inzet voor het bestuur en in de provincie. Gelukkig hebben we voor beide bestuursleden een vervanger kunnen vinden. Hans Hoste is onze nieuwe penningmeester geworden, en sinds kort is Hayo Douwstra het bestuur komen versterken. Hayo zal als politiek secretaris de verbindende schakel vormen tussen het bestuur en de fractie.

Binnen de provincie gebeurt er op politiek gebied natuurlijk het nodige, maar als bestuur kijken we ook mee naar wat er op lokaal niveau zich afspeelt. De verkiezingen in drie herindelingsgemeentes hebben plaatsgevonden en momenteel wordt er hard gewerkt voor de verkiezingen op lokaal niveau in de andere gemeentes. Als bestuur merken we dat het soms lastig is om de contacten met de

afdelingen in de provincie handen en voeten te geven. Waar nodig, ondersteunen we afdelingen. Mochten er situaties zijn die onze aandacht nodig hebben, dan horen we dat graag.

Op provinciaal niveau en bij het Wetterskip komen de verkiezingen inmiddels ook dichterbij. Hoewel het nog een jaar duurt voordat het daadwerkelijk zo ver is, gaan we binnenkort starten met de voorbereidingen daarvoor. We hopen dat we door vele leden van de ChristenUnie worden gesteund in ons werk. Door gebed en door daadwerkelijk hulp in welke vorm dan ook. Uw gebed voor het werk van de ChristenUnie is onmisbaar. We krijgen veel van onze hemelse Vader en zijn rijk gezegend. We weten ons ook bij de voortduur van ons werk van zijn zegen afhankelijk.

Margo de Vries
*voorzitter Provinciaal Unie
Bestuur ChristenUnie Fryslân*

Colofon:

Vormgeving en drukwerk: Multicopy Drachten
Redactie: Margreet Jonker en Sipkje Messink
E-mail: christenunie@fryslan.nl
Tel: 058-2925801 / 058-2928801

Wilt u op de hoogte blijven van de activiteiten van de fractie? Abonneer u dan op onze gratis nieuwsflits die elke maand verschijnt.

www.christenunie.fr

www.twitter.com/cufryslan

www.facebook.nl/CUFryslan